

هو الحق

رسائل نوربخشیه

هفده ساله از سید محمد نوربخش، عارف سده نهم هجری

مقدمه، تصحیح و توضیحات

جمشید جلالی شیجانی

سرشناسه	نوربخش خراسانی، محمد بن محمد، ۷۹۵-۸۶۹ ق.
عنوان و نام پدیدآور	رسائل نوربخشیه (هفده رساله از سید محمد نوربخش، عارف سده نهم هجری) / مقدمه، تصحیح و توضیحات جمشید جلالی شیجانی.
مشخصات نشر	تهران: نشر حقیقت، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	ه، ۳۸۴ ص.: مصور.
شابک	978-600-5231-57-1
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	نمایه.
موضوع	نوربخشیه.
موضوع	Nurbakhshiyat.
موضوع	تصوف.
موضوع	Sufism.
شناسه افزوده	رئی، رجایی، جمشید
رده بندی کنگره	۱۳۹۶ / ن ۹۵۳ / ۲۹۳ BP
رده بندی دیویی	۲۹۷.۰۷۸
شماره کتابشناسی ملی	۲۷۱۸

انستیتوت
کتابخانه و اسناد

رسائل نوربخشیه

(هفده رساله از سید محمد نوربخش، عارف سده نهم هجری)

مقدمه، تصحیح و توضیحات: دکتر جمشید جلالی شیجانی، دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی

ناشر: انتشارات حقیقت؛ تهران، خیابان گاندی، خیابان نهم، پلاک ۲۴

تلفن: ۸۸۷۷۲۵۲۹؛ فاکس: ۸۸۷۹۱۶۵۲

تلفن مرکز پخش: ۵۵۶۳۳۱۵۱

Site: www.haqiqat.ir

Email: info@haqiqat.ir

چاپ اول: ۱۳۹۷

تعداد: ۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: شرکت چاپ خواجه

قیمت: ۵۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۵	مقدمه
۵	نگاهی به زمانه، زندگی، فکار، آثار سید محمد نوربخش
۱۲	نسبت خرقه نوربخش
۱۶	آرا و اندیشه‌ها
۲۳	آثار مکتوب
۲۳	آثار محتوم
۲۳	الف - رساله‌های بلند با موضوعات گوناگون
۲۳	۱. انسان نامه یا انسانیه یا علم القیافه یا علم فراست
۲۵	۲. رساله نوریّه یا نور یا انوار یا نور الحق یا رساله نوربخشیه
۲۶	۳. رساله معراجیه
۲۷	۴. رساله مکارم الاخلاق یا رساله اخلاقیّه
۲۷	۵. رساله معاش یا معاش السالکین
۲۸	۶. رساله کشف الحقایق یا سلسله الذّهب یا سلسله الاولیا یا رساله در سلوک عرفانی
۲۸	۷. رساله اعتقادیّه یا الاعتقادات یا اصول اعتقادیّه

۸. رسالة الهدی ۲۹
۹. رسالة فوايد ۳۰
۱۰. تلویحات ۳۰
۱۱. شجره مشایخ یا الشجره الوفيه فی ذکر مشایخ الصوفیه ۳۱
۱۲. رسالة عرفانی یا رساله در سلوک ۳۲
- ب - رساله ای کوتاه با موضوع واحد** ۳۲
۱. فیما دل ۳۲
۲. بیان سوال حسن با رامل الخمس ۳۳
۳. تفسیر آیه له الله در بیان آیه ای از کلام الله ۳۳
۴. شرح حدیث عما یسأله در بیان حدیث ۳۳
۵. فی معرفة الولی ۳۴
۶. ارشادنامه یا اجازه نامه به فرزندانش ۳۴
- ج - آثار منظوم** ۳۴
۱. غزلیات ۳۴
۲. مثنوی صحیفه الاولیا ۳۵
۳. رسالة واردات یا مثنوی در شطح ۳۶
۴. اربعین نامه ۳۶
۵. سوالات الف جوهر آذری ۳۶
- د - مکتوبات** ۳۷
۱. مکتوب سید محمد نوربخش به میرزا شاهرخ ۳۷
۲. مکتوب سید محمد نوربخش به علاءالدوله ۳۷
۳. مکتوب سید محمد نوربخش در جواب سئوال امیرکیا یا رساله قدم و حدوث ۳۸

۴. جواب مکتوب امیر علاءالدین علی کیای گیلانی در معرفت ولی	۳۸
۵. جواب مکتوب حکیم یا رساله نفس ناطقه یا پاسخ محمد نوربخش به پزشکی	۳۸
۶. مکتوب به مولانا حسن کرد یا رساله وجود مطلق	۳۸
۷. جواب مکتوب فقها	۳۹
۸. جواب به وزیر یا کشف و ریاضت	۳۹
۹. مکتوب در نصیحت مریدان	۳۹
هـ - آثار منسوخ	۴۰
۱. کشف الحقیقه فی بیان عوالم الکثرة والوحدة	۴۰
۲. نجم الهدی	۴۱
۳. اوراد فتحیه	۴۲
۴. شرح لمعات عراقی	۴۲
۵. الفقه الاحوط	۴۳
معرفی نسخه ها و شیوه تصحیح	۴۵
متن رسائل	۶۵
انسان نامه	۶۷
رساله نوریه	۱۱۱
رساله معراجیه	۱۶۵
رساله مکارم الاخلاق	۱۸۷
معاش السالکین	۱۹۵
کشف الحقایق	۲۱۱
رساله اعتقادیه	۲۲۷
فوائد	۲۳۹

٢٤٩	تلویحات
٢٥٩	رساله عرفانی
٢٧٣	اقسام دل
٢٧٧	بیان عوالم خمس
٢٧٩	تفسیر آیه لقاء الله
٢٨١	شرح حدیث، عما
٢٨٣	فی مرفقه الرلی
٢٨٥	واردات
٢٩١	فی الوحدة
٢٩٣	اربعین نامه
٢٩٥	فهرست منابع و مأخذ
٣١٣	نمایه ها
٣٦١	پیوست ها
٣٦٣	انسان نامه، نسخه شماره ٤٧٦٤، کتابخانه مجلس شورای اسلام
٣٦٤	سلسله الاولیا، نسخه شماره ٧٩٠٢، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران
٣٦٥	رساله اعتقادی، نسخه شماره ١٤٢٨٠، کتابخانه مجلس
٣٦٦	رساله عرفانی، نسخه شماره ١٥٩، کتابخانه مهدوی
٣٦٧	رساله نوریه، نسخه شماره ٣٧٠٢، کتابخانه اسعد افندی
٣٦٨	رساله مکارم الاخلاق و اربعین نامه، نسخه شماره ٣٧٠٢، کتابخانه اسعد افندی
٣٦٩	رساله واردات، نسخه شماره ٣٢٩/٦، کتابخانه مجلس
٣٧٠	رساله معراجیه، نسخه شماره ٥٣٤٧، کتابخانه فاتح
٣٧١	معاش السالکین، نسخه شماره ٣٧٠٢، کتابخانه استانبول

رساله تلویحات و رساله فواید، نسخه شماره ۳۹۳۸، کتابخانه مجلس	۳۷۲
اقسام دل، نسخه شماره ۹۳۵/۱۰، کتابخانه مرعشی	۳۷۳
فی معرفة الولی، نسخه شماره ۴۰۵۷، کتابخانه ملک	۳۷۴
تصاویر و نماها	۳۷۵
تصویر منسوب به سید محمد نوربخش	۳۷۷
نمای دور و نزدیک از بقعه سید محمد نوربخش	۳۷۸

پیشگفتار

تصحیح این نسخه، سه، های خطی متون نشر و نظم عرفانی، شاید به ظاهر، کار آسان و راحتی در نظر آید. اما سنگینی که پژوهشگر در متن و بطن کار قرار می‌گیرد با دشواری‌هایی غیر قابل پیش‌بینی مواجه می‌شود که به زعم نگارنده، همه آن، ریاضتی علمی و کسب تجاربی زیبا در عالم پژوهشی است. آنچه را که در مقدمه‌های تصحیح برخی از مصححان نام آشنا به عنوان اینکه گمان نمی‌کردند، به سرانجام آید، در مورد خود نیز محقق یافتیم و این بیت را از حافظ زبانی می‌کردم:

ألا يا أيتها الساقی أدر کأساً و ناولها لعل عیش آسان نمود اول ولی افتاد مشکل‌ها
و پشتوانه‌ام این کلام روح‌بخش جلال‌الدین مولانای بخش بدو که:

هر که تنها نادرا این ره برید هم به عذر دست پیران رسید
دست پیر از غایبان کوتاه نیست دست او جز قبضه الله نیست^۱

در هنگام تدوین رساله کارشناسی ارشد خود، در مقدمه تصحیح تفسیر المحيط الاعظم والبحر الخضم سیدحیدر آملی با صفحاتی از نسخه‌های خطی آن کتاب که بسیار ریز و ناخوانا بود مواجه می‌شدم و یا با بعضی از دوستان به کتابخانه ملک می‌رفتم و نسخه‌های خطی را می‌دیدم که با چه مراقبتی نگهداری می‌شد و با خود می‌گفتم که چگونه

این خطوط خوانده می‌شود. بعدها نیز همواره در کلاس‌های درس، دانشجویان را به سختی و صعوبت کار تصحیح متون و عدم توجه برخی از محققان ایرانی به گنجینه‌های معنوی ارزشمند کتابخانه‌های ایران، توجه داده و شاهد مثال خود را تصحیح متون کهن عرفانی نثر و نظم فارسی، آن هم توسط پژوهشگران و مستشرقان غربی، ذکر می‌کردم. نکته جالب توجه این بود که نه خود و نه دانشجویان، تجربه‌ای از این مسأله نداشتیم. اما با این حال خود را علاقمند تحقیقات زنده یاد زرین کوب و استاد شفیع کدکنی از پژوهشگران این عرصه یافتیم و در درون و اعماق وجود، خود را شیفته و شاگرد روحی و معنوی عارفی همچون مولانا، شمس تبریزی و... احساس نموده و در دلم عشق به این وارثان علوم نبوی و ولول، شعله‌ور شده و دغدغه درون را بر زبان جاری می‌ساختم تا بدین طریق پاسخ ندای درون را داده و به آرامش برسم. تا اینکه قضای الهی بر این امر مقرر گردید که وصف عیس به خرید عیش مبدل شود و این حقیر را در وادی احیاء آثار میمون و مبارک عرفانی قرار دهد و وعده الهی را حق یافتیم و به ثبات قدم گام نهادم که:

«الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا»^۱ ایدون باد

بعد از شکر و سپاس به درگاه حضرت حق که بی‌داد او توفیق، رفیق نخواهد شد، در این مجال بر خود فرض می‌دانم تا قدردانی و سپاس خود را باضاعانه پیشکش اساتید و فرهیختگان علم و معرفت نمایم که:

هیچ کس بی‌اوستا چیزی نشد هیچ آهن در جریزی نشد
هر که گیرد پیشه‌ای بی‌اوستا ریشخندی شد به شهر و روستا^۲

استاد فاضل، فرهیخته و بزرگوار، آقای دکتر شهرام پازوکی، که با اشارات معنوی و نکته‌سنجی‌ها و تذکرات هوشیارانه و عالمانه خود و نیز تهیه برخی از نسخ خطی از خارج ایران و فراهم نمودن تمهیدات لازم برای انتشار این اثر، مشفقانه یاریگر این حقیر در این راه خطیر شدند و خواهند شد ان شاء الله.

از رفیق شفیق دیرینه و استاد اندیشمند، آقای دکتر محمود رضا اسفندیار، که

همواره با کلام روح بخش راهگشا و اثرگذار خود، نورانیت، معنویت، صفا و علم را بر جان و روان این حقیر دمیده تا تازگی و نوشتن را در خود تجربه کنم، کمال تشکر و امتنان را دارم.

جا دارد از تمامی مسئولین انتشارات حقیقت که زمینه انتشار این اثر را فراهم آوردند تشکر کنم و در پایان، برای تمامی مسئولین کتابخانه‌های دانشگاه تهران، شیراز، مشهد و کتابخانه آیت الله مرعشی قم که نهایت همکاری را در تهیه نسخ خطی و کتب مرجع با اینجانب داشتند، موفقیت و سعادت آرزو مندم.

این همه گفتیم یک اندر بسیج بی عنایات خدا هیچیم هیچ
بی عنایات حق خاصان حق گر ملک باشد سیاهستش ورق^۱

آخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

أَقْلَ الْعِبَادِ جَمَشِيدِ جَلَالِي شِيجَانِي

تهران

زمستان ۱۳۹۶